

**«Әбілқас Сағынов атындағы Қарағанды техникалық университеті»
КеАҚ сыбайлас жемқорлыққа қарсы іс-қимыл жөніндегі нұсқаулығы**

1. Жалпы ережелер

1. «Әбілқас Сағынов атындағы Қарағанды техникалық университеті» КеАҚ сыбайлас жемқорлыққа қарсы іс-қимыл жөніндегі осы нұсқаулығы (бұдан әрі – Нұсқаулық) сыбайлас жемқорлық жағдайларын айқындайды және «Әбілқас Сағынов атындағы Қарағанды техникалық университеті» КеАҚ (бұдан әрі – Қоғам) лауазымды тұлғалары мен қызметкерлеріне сыбайлас жемқорлық бағытындағы жағдайларды анықтайды және олар туындаған жағдайда іс-әрекет тәртібін белгілейді

2. Осы құжат қоғамның барлық құрылымдық бөлімшелерінің, қызметкерлерінің және лауазымды тұлғаларының танысуы және қолдануы үшін міндетті болып табылады.

3. Нұсқаулықта келтірілген талаптар қажеттіліктің ең аз мөлшері болып табылады және нақты жағдай үшін толық және/немесе шектеуші ретінде қарастырылмауы тиіс.

2. Терминдер мен анықтамалар

4. Нұсқаулықта қолданылатын негізгі ұғымдар мен қысқартулар:

1) **жақын туыстар** - Қоғамның лауазымды адамымен немесе қызметкерімен жақын туыстықта (ата-анасы (ата-анасы), балалары, бала асырап алушылар, асырап алынғандар, ата-анасы бір және ата-анасы бөлек аға-інілері мен апа-сіңлілері, атасы, әжесі, немерелері), некеде, сондай-ақ жекжат жеке тұлғалар;

2) **пара** - адамның жеке өзі немесе делдал арқылы қабылдайтын материалдық құндылықтар (заттар немесе ақша) немесе қандай да бір мүліктік пайда немесе осы адам өзінің қызмет жағдайына байланысты жасай алатын немесе жасауы тиіс пара берушінің мүддесіндегі іс-әрекет (немесе, керісінше, әрекетсіздік) үшін көрсетілетін қызметтер;

3) **параны қорқытып алу** - адамның пара берушінің немесе ол өкілдік ететін адамдардың заңды мүдделеріне нұқсан келтіруі мүмкін әрекеттер жасау кәтерін төндіріп параны талап етуі не құқық қорғау мүдделері үшін зиянды салдарларды болғызбау мақсатында ол пара беруге мәжбүр болатын жағдайларды қасақана жасауы;

4) **лауазымды тұлға** - Директорлар кеңесінің немесе Қоғам Басқармасының мүшесі;

5) **мүдделер қақтығысы** - Қоғамның лауазымды адамының немесе жұмыскерінің жеке мүддесі оның өз міндеттерін / лауазымдық міндеттерін бейтарап орындауына ықпал ететін немесе ықпал етуі мүмкін жағдай;

6) **сыбайлас жемқорлық** - кез келген нысанда, тікелей немесе делдалдар арқылы, оның ішінде пара немесе коммерциялық параға сатып алу нысанында заңсыз пайда, материалдық және/немесе материалдық емес пайда ұсыну және алу; және / немесе сыбайлас жемқорлық әрекетті жүзеге асыру кезінде делдалдық; және/немесе қызметтік жағдайын теріс пайдалану, өкілеттіктерін теріс пайдалану, сондай-ақ жеке тұлғаның өзінің лауазымдық

жағдайын қоғамның заңды мүдделеріне қайшы өзге де заңсыз пайдалануы, оның ішінде өзі немесе үшінші тұлғалар үшін заңсыз пайда, материалдық және/немесе материалдық емес пайда алу мақсатында, не басқа жеке тұлғалардың көрсетілген адамға осындай пайданы заңсыз беруі;

7) **коммерциялық параға сатып алу** - қоғамда басқару функцияларын орындайтын адамға ақшаны, бағалы қағаздарды немесе өзге де мүлікті заңсыз беру, сол сияқты өзінің қызмет бабын пайдаланғаны үшін, сондай-ақ параға сатып алуды жүзеге асыратын адамның мүддесінде қызметі бойынша жалпы қамқорлығы немесе жол берушілік үшін оған мүліктік сипаттағы заңсыз қызметтер көрсету;

8) **сыбайлас жемқорлыққа қарсы іс-қимыл** - Қоғам қызметкерлері мен лауазымды адамдарының өз өкілеттіктері шегіндегі сыбайлас жемқорлықтың алдын алу, оның ішінде қоғамда сыбайлас жемқорлыққа қарсы мәдениетті қалыптастыру, сыбайлас жемқорлық құқық бұзушылықтарды жасауға ықпал ететін себептер мен жағдайларды анықтау және жою жөніндегі, сондай-ақ сыбайлас жемқорлық құқық бұзушылықтарды анықтау, жолын кесу, ашу және тергеп-тексеру және олардың салдарларын жою жөніндегі қызметі;

9) **ҚР** - Қазақстан Республикасы.

3. Сыбайлас жемқорлық бағытындағы және коммерциялық параға сатып алудың ықтимал жағдайлары, сондай-ақ олар туындаған жағдайдағы іс-әрекеттер тәртібі

5. Қазақстан Республикасында пара алу және беру жөніндегі іс-әрекеттер заңға қайшы және Қылмыстық кодекспен Әкімшілік құқық бұзушылық туралы кодекстің қолданылу аясына жатады.

6. Параның мәні болуы мүмкін:

- заттар, ақша, оның ішінде: валюта, банктік чектер және бағалы қағаздар, бағалы металдар мен тастардан жасалған бұйымдар, автомашиналар, тамақ өнімдері, техника, тұрмыстық аспаптар және басқа да тауарлар, пәтерлер, саяжайлар, қала сыртындағы үйлер, гараждар, жер учаскелері және басқа да жылжымайтын мүлік;

- пайдалар: емдеу, жөндеу және құрылыс жұмыстары, санаториялық және туристік жолдамалар, шетелге сапарлар, ойын-сауық және басқа да шығындарды ақысыз немесе төмендетілген бағамен төлеу;

- параның бүркемеленген түрі - жоқ борышты өтеу түріндегі банктік қарыз, төмен бағамен сатып алынған тауарларды төлеу, тауарларды жоғары бағамен сатып алу, паракорға, оның туыстарына, достарына жалақы төлеу арқылы жалған еңбек шарттарын жасасу, жеңілдікті кредит алу, дәрістер, мақалалар мен кітаптар үшін қаламақыны көтеру, «кездейсоқ» казино ұтып алу, қарызды кешіру, жалдау ақысын азайту, несие бойынша пайыздық мөлшерлемелерді арттыру және т. б.

7. Мүдделер қақтығысын болдырмау немесе реттеу бойынша шектеулерді, тыйым салуларды және талаптарды, сыбайлас жемқорлық құқық бұзушылықтарды жасауға көндіру мақсатында өтініштер туралы

Қоғамның құрылымдық бөлімшесінің басшысын, комплаенс-офицерін хабардар ету туралы міндетті, сыбайлас жемқорлыққа қарсы іс-қимыл мақсатында Қоғамда белгіленген өзге де міндеттерді сақтау маңызды.

Айта кету керек, кейбір сөздерді, қимылдарды және ым-ишараны басқалар пара беру туралы өтініш (емерурін) ретінде қабылдауы мүмкін.

Мұндай өрнектерге мыналар жатады, мысалы:

- «Қиын мәселе, бірақ шешуге болады»;
- «Рахметті нанға жаға алмаймыз»;
- «Келісеміз ғой»;
- «Күштірек аргументтер керек»;
- «Параметрлерді талқылау керек»;
- «Ал, енді не істейміз?» және т.б.

Ұйым өкілдерімен және білім алушылармен, әсіресе олардың пайдасы Қоғамның лауазымды тұлғалары мен қызметкерлерінің шешімдері мен әрекеттеріне байланысты болатын кейбір тақырыптарды талқылау да пара талап ету ретінде қабылдануы мүмкін.

Мұндай тақырыптардың қатарына жататындар, мысалы:

- жалақының төмен деңгейі және қандай да бір мұқтаждықтарды іске асыруға ақша қаражатының жетіспеуі;
- қандай да бір мүлікті сатып алуға, қандай да бір қызметті алуға, туристік сапарға немесе емделуге баруға ниет білдіру;
- лауазымды тұлғаның туысқандарында жұмыстың болмауы;
- қайырымдылық қорын, нақты спорт командасын және т. б. қолдау бойынша ұсыныстар.

8. Қызметке жүгінген азаматтар, заңды тұлғалар өкілдері, бөлімше қызметін тексеруді жүзеге асыратын лауазымды тұлғалар тарапынан ықтимал арандатушылықтарды болдырмау үшін:

- келушілер мен жеке заттары (киім, портфель, сөмке және т. б.) бар қызметтік үй-жайларды қараусыз қалдырмауға;
- келуші кеткен соң жұмыс орнында немесе жеке заттарында қандай да бір бөгде заттар табылған жағдайда, ешқандай дербес іс-әрекет жасамай, дереу басшылыққа хабарлау.

9. Пара бопсалау жағдайында:

- пара алу және/немесе коммерциялық пара алу субъектісін қабылдауға әзірлік немесе үзілді-кесілді бас тарту ретінде түсіндірілуі мүмкін абайсызда мәлімдемелерден аулақ, өте сақ, сыпайы, ашуланбай әрекет ету;
- мұқият тыңдаңыз және сізге ұсынылатын шарттарды дәл есте сақтаңыз (сомалар сомасы, тауарлардың атауы және қызмет көрсету сипаты, параны аудару шарттары мен әдістері, коммерциялық пара алу нысаны, мәселелерді шешу реттілігі);
- пара және/немесе коммерциялық пара алу субъектісін беру уақыты мен орны туралы мәселені келесі әңгімеге дейін қалдыруға тырысыңыз және келесі кездесуге сізге таныс орынды ұсынуға тырысыңыз;
- әңгіме барысында бастама көтермеңіз, көбірек «қабылдауға жұмыс жасаңыз», сізге мүмкіндігінше көп ақпарат беретіндей сұхбаттасушының

«сөйлеуіне» мүмкіндік беріңіз,;

- сіз пара беруге немесе коммерциялық параға сатып алуға келісім берген жағдайда, сіздің мәселенізді шешудің кепілдіктері туралы сұраңыз;
- егер сізде диктофон болса, пара және/немесе коммерциялық параға сатып алу туралы ұсынысты (жасырын) жазып алуға тырысыңыз;
- осы факті туралы Қоғамның жоғары тұрған басшылығына және комплаенс-офицеріне қызметтік жазба түрінде баяндау;
- дайындалып жатқан қылмыс туралы жазбаша немесе ауызша хабарламамен сыбайлас жемқорлыққа қарсы іс-қимыл жөніндегі уәкілетті органға жүгіну.

10. Егер сіз сыбайлас жемқорлық көріністеріне тап болсаңыз немесе заңсыз сыбайлас жемқорлық бұзушылықтардың ерікті куәгері болсаңыз, Сізге қажет:

- осы факті туралы Қоғамның комплаенс-офицеріне қызметтік жазба түрінде баяндау;
- сыбайлас жемқорлыққа қарсы іс-қимыл жөніндегі уәкілетті органға жазбаша немесе ауызша хабарламамен жүгіну.

11. Мүдделер қақтығысына қатысты:

- мүдделер қақтығысының кез келген мүмкіндігіне мұқият болыңыз;
- мүдделер қақтығысы туындауының кез келген мүмкіндігіне жол бермеу бойынша шаралар қабылдау;
- туындаған мүдделер қақтығысы туралы немесе оның туындау мүмкіндігі туралы Сізге белгілі болған сәтте өзінің тікелей басшысына жазбаша нысанда хабарлау;
- тікелей басшының келісімі бойынша туындаған мүдделер қақтығысын реттеу бойынша шаралар қабылдау;
- мүдделер қақтығысының тарапы болып табылатын қызметкерді белгіленген тәртіппен қызметтік міндеттерін орындаудан шеттету және (немесе) мүдделер қақтығысын тудырған пайдадан бас тартқанға дейін оның лауазымдық жағдайын өзгерту;
- мүдделер қақтығысын реттеу мүмкін болмаған жағдайда Қоғамның Комплаенс-офицеріне жүгіну.

4. Қарамағындағылардың жемқорлық қылмысы үшін басшылардың жауапкершілігі

12. Сыбайлас жемқорлықтың алдын алуға бағытталған шараларды күшейту мақсатында қарамағындағылар функционалдық міндеттерін атқару кезінде сыбайлас жемқорлық құқық бұзушылық, коммерциялық пара алу және өзге де қылмыстық құқық бұзушылықтар жасаған және олардың кінәсі сотта дәлелденген басшылардың жеке жауапкершілігін көздейтін норма қарастырылған.

13. Қоғамның қызметкері қызметтік міндеттерін атқару кезінде сыбайлас жемқорлық құқық бұзушылық, коммерциялық пара алу және өзге де қылмыстық құқық бұзушылықтар жасау фактілері бойынша қылмыстық жауапкершілікке тартылған жағдайда, аталған қызметкер Еңбек кодексіне

сәйкес тергеу әрекеттері аяқталғанға дейін немесе сот актісі заңды күшіне енгенге дейін өз міндеттерін орындаудан шеттетіледі. Осы қызметкердің тікелей басшысы қызметкерді өз міндеттерін орындаудан шеттету үшін тиісті шараларды қолдануға міндетті.

14. Қарамағындағы адамның сыбайлас жемқорлық құқық бұзушылығы үшін басшының тәртіптік жауапкершілігі:

- ескертулер;
- сөгіс;
- қатаң сөгіс;
- ҚР Еңбек кодексінде қарастырылған негіздер бойынша жұмыс берушінің бастамасымен еңбек шартын бұзу.

15. Тікелей бағынысты қызметкер сыбайлас жемқорлық сипатындағы құқық бұзушылық жасаған кезде басшы осы лауазымға тағайындалған күннен бастап 3 ай өткен соң дербес жауапты болатынын назарға алу қажет.

Бұл ретте, жоғарыда көрсетілген жауапкершілік «Сыбайлас жемқорлыққа қарсы іс-қимыл туралы» Қазақстан Республикасы Заңының 24-бабына сәйкес тікелей бағынысты адам жасаған сыбайлас жемқорлық құқық бұзушылық фактісі туралы дербес хабарлаған басшыға қолданылмайды.

16. Өзінің функционалдық міндеттерін орындау барысында сыбайлас жемқорлық құқық бұзушылық, коммерциялық параға сатып алу және өзге де қылмыстық құқық бұзушылық фактісі туралы хабарлаған қоғам қызметкерлері немесе өзінің функционалдық міндеттерін орындаған кезде сыбайлас жемқорлыққа қарсы іс-қимылда, коммерциялық параға сатып алуда және өзге де қылмыстық құқық бұзушылықтарда жәрдем көрсететін қызметкер мемлекеттің қорғауында болады және Қазақстан Республикасының Үкіметі белгілеген тәртіппен көтермеленеді. Осы ереже сыбайлас жемқорлық құқық бұзушылық фактісі туралы көрінеу жалған ақпарат хабарлаған, заңға сәйкес жауаптылыққа жататын адамдарға қолданылмайды.

17. Қоғам қызметкерлерінің өз функционалдық міндеттерін орындауы кезінде сыбайлас жемқорлыққа қарсы іс-қимылға, коммерциялық сатып алуға және өзге де қылмыстық құқық бұзушылықтарға жәрдем көрсететін қызметкер туралы ақпарат мемлекеттік құпия болып табылады және заңда белгіленген тәртіппен ұсынылады. Көрсетілген ақпаратты жария ету заңда белгіленген жауаптылыққа әкеп соғады.

5. Қорытынды ережелер

18. Нұсқаулық Қоғамның барлық қызметкерлері мен лауазымды тұлғаларының назарына «Танысу парағына» қол қою арқылы жеткізіледі.

19. Нұсқаулыққа енгізілетін өзгерістер / толықтырулар оны Қоғамның Басқарма Төрағасы- Ректор бекіткен күннен бастап күшіне енеді.